

Tann knáa og stríðsfýsna pionerkvinnan 150 ár

Virgar Dalsgaard

Tann 11. februar 1869 var tann vituga og sjálvlerda eystur-ríkska journalistin og javnaðarkvinnuna ADELHEID DWORAK POPP fødd í tí lítlu bygðini Inzersdorf nærhendis keisarbýnum Wien.

Hon var av fátækum fólki, og sjálv um hon hevði ógvuliga góð evnir, noyddist hon eftir bara trimum árum halda uppat við síni skúlagongd og bleiv ríkin til arbeiðis á eini lokalari fabrikk.

Tá í tíðini vóru vilkorini hjá arbeiðarabørnum á bygð nógv- ar ferðir verri enn í býnum, har fakfeløgini vóru ein verja og høvdu eitt sindur av eftirliti.

Men fakfelagsviljin á bygð var við at vakna, og beiggjar hennara tóku hana við sær til arbeiðara-fundir, har hon skjótt fekk so mikid áráði, at hon sjálf bað um orðið á einum fundi og fortaldi sakliga um tey ússaligu vilkorini, sum serliga kvinnur arbeiddu undir.

Tær noyddust ofta at arbeiða 12 tímar dagliga sum trælir, og næstan uttan nakra hvíld.

Røða hennara vakti stóran ans, ikki minst tí, at kvinnur sjáldan hættaðu sær at siga nakað á almennum fundum.

Henda politiska debut hjá Adelheid fekk hana at melda seg inn í tann eystur-ríkska Javnaðarflokkinn og samstundis sækja sær intensiva kvøldar- undirvísing aftaná ta longu arbeiðstíðina.

Hon las almikið av arbeiðara-litteraturi og fór skjótt sjálf at skriva í máløgnum hjá tí skjótt veksandi arbeiðararørsluni.

Hon agiteraði fyri kvinnu-emancipatió og betri arbeiðs- vilkor fyri øll arbeiðsfólk.

Hon málbar seg væl, agiteraði miðvíst og dugdi at skriva, soleiðis at óskúlaðar kvinnur eisini forstóðu boðskapin.

Hon var ótroystilg til at eggja kvinnum at melda seg inn í Tann socialdemokratiska Flokkinn.

Hon agiteraði í bløðum og á flokks-fundum. fyrst úti á bygð og seinni í Wien.

Hon var ikki meira enn tjúgu ára gomul, tá ið hon fyrstu ferð bleiv sett í fongsul fyri at hava eggjað og styðjað

eini kvinnufylking, sum streikaði og vildi steðga framleiðsluni á fleiri arbeiðsplássum.

Í 1891 var hon blivin limur av "Wiener Arbeiterinnen-Bildungsvereins", sum stríddist fyri at útbúgva og danna óskúlaðar arbeiðarakvinnur.

Hon var ein av stovnarunum av "Der proletarischen Frauenbewegung in Österreich".

Í 1892 var hon við til at stovna blaðið "Arbeiterinnen-Zeitung", har hon sjálf bleiv blaðstjóri, líka til 1919.

Í 1909 útgav hon undir dulnevni ta viðgittu bókina "Traurige Jugend. - Die Jugendgeschichte einer Arbeiterin".

Henda bókin hevði fagnandi fororð av sjálvum Bebel og var í nógv ár ein tann mest lisna bók í socialistiskum umhvørvi í Europa.

Fyri tey seinni "forkeladu" ættarlidini kunnu ord hennara tykjast sentimental, men tá í tíðini vóru tey blóðiga alvorlig og lemjandi realistisk. Eitt citat úr bókini ljóðar soleiðis:

sníkt meg undir songina ella inn í ein krók, medan tey vaksnu deildust, tí pápi mín hevdi havt for lítid av pengum heim við sær.

Pápi mín, sum bleiv eyd- mýktur av sínum arbeiðsge- ara, var illsintur, og tá id hann kom troyttur heim, hevndi hann seg ofta á mammu mína, sum ofta mátti flýggja yvir til ein granna.

So máttu vit børn vera einsamøll í fleiri dagar við tí illa pápanum, sum vit ræddust.

Hon varð eisini vald til "Tað internationala Kvinnuráðið", sum eftirfylgjari fyri tað kendu undangongukvinnuna Claru Zetkin.

Í 1929 útgav hon ta søguligu analysuna: "Der Weg zur Höhe: Die sozialdemokratische Frauenbewegung Österreichs. Ihr Aufbau, ihre Entwicklung und ihr Aufstieg".

Í 1933 fór hon frá sum beinleiðis álitisfólk í flokkinum, men hon var forfard av teimum fascistisku hendingunum í 1934, har Javnaðarflokkurin bleiv forboðin. og tá ið Eysturríki við "Anschluss" í 1938 bleiv tikið av nazistunum, var hon so ússalig, at hon orkaði bara at syrgja og doyði sera vónbrotin um várið 1939.

Fáar kvinnur hava arbeitt so dúgliga fyri at bøta um korini hjá allari arbeiðarafjöld-

Eg minnst, at mín barndómur var óhugnaligur, ótryggur og somikid hardur

Árið eftir bleiv hon stjóri fyri "Libertas", sum var ein lesi- og debattklubbi fyri tað intellektuelt hungrandi arbeiðarastættina.

Longu fyrst í 1890 únum hevði hon regluligt samband við bæði Friedrich Engels og August Bebel, sum vóru hugtiknir av hennara stálsetta stríði fyri ta proletarisku rørsluna.

Í 1893 bleiv hon gift við Julius Popp, sum eisini var eldhugaður javnaðarmaður og tá verandi floks-skrivari í Wien.

Tey finga trý børn, men lagnan var óvanliga hørð. - Maðurin, Julius doyði longu í 1902, og tveir synir doyðu blaðungir - annar sum soldatur í Fyrsta Verðinskriggi, hin av sterkari influenzu.

Men Adelheid var ótroystilg og sama árið, sum hon misti mannin, stovnaði hon "Verein sozialdemokratischer Frauen und Mädchen".

»Eg minnst, at mín barn- dómur var óhugnaligur, ótryggur og somikid hardur, at hann framvegis fyllir alt for nógv í mínum huga, sokleidis at eg slett ikki sleppi av við hann.

Eg visti einki um tað, sum gleddi onnur børn og fekk tey til at dansa av frøi. sosum dukkur, leikutoy, ævintýr, góðgæti ella jólatrø.

Eg kendi bara ta óunnligu stovuna, har vit arbeiddu, svóvu, ótu og skeldadust.

Eg minnst eingi mjúk ord, ongan muss, men bara ta pínu, eg mátti lida, tá id eg hevdi

- Vit finga lítid at eta og máttu lita á, at ymsir grannar av samkenslu hjálptu okkum, inntil mamma okkara hættaði sær heimaftur.»

Hesi syndarligu kor, sum ótaldar arbeiðara-familjur høvdu, kravdu eina sterka og treiska javnaðarrørslu!

Í 1918 var tann stálsetta og viljasterka Adelheid vald í Tað socialdemokratisku Flokksleiðsluna og sama árið í "Wiener Gemeinderat".

Í 1919 bleiv hon vald til Nationalráðið, har hon sat líka til 1934.

ini sum socialdemokraturn Adelheid Popp, men serliga dugnaði hon kvinnuligum arbeiðsfólki.

Hon vann við sínum politiska treiskni og journalistiska ágrýtni européiskum kvinnum respekt, virðing og menniskjaverdug kor.

Í nýggjari tíð hava eystur- ríkarar heidrad hana við bæði minnismerkjum, stevnum og gøtunøvnum.

Hon liggur grivin undir liðini av manninum í Wien.

Í 1933 fór hon frá sum beinleiðis álitisfólk í flokkinum, men hon var forfard av teimum fascistisku hendingunum í 1934, har Javnaðarflokkurin bleiv forboðin